

עניינים תוכן

1.	מבוא	2
2.	סקירת ספרות	3
	2.1 גירוסים כאירוע משברי	3
	2.2 הסתגלות רגשית	4
	2.3 הסתגלות תפקודית והורית	5
	2.4 הסתגלות כלכלית	6
3.	בדיקת שדה	9
	3.1 שיטת וכלי המחקר	9
	3.2 ממצאי הראיון	10
4.	דיון אינטגרטיבי	13
5.	מקורות	17
6.	נספח	18

1. מבוא

על פי הרבסט וקפלן (2018), "העלייה בשיעור הגירושין היא אחד השינויים מרחיקי הלכת שהתחוללו בעשורים האחרונים" (שם: 113). לגירושים כתופעה חברתית ישנן משמעויות כבדות. על אף השינויים הגדולים שהמושג "משפחה" עבר ועובר בעשורים האחרונים (למשל מעבר משימוש במושג 'משפחה' למושג 'פרקטיקות משפחתיות' (Moore, 2012: 349), החשיבות של המשפחה היא עדיין עצומה- בין אם מדובר במשמעויות חברתיות, רגשיות או כלכליות. מגוון המשפחות האלטרנטיביות שקיימות היום (משפחות חד מיניות, חד הוריות ועוד) רק מדגיש עובדה זו- כלומר על אף השינויים הגדולים בהגדרה של מהי משפחה, עדיין אין ערעור על עצם החשיבות שלה כמבנה חברתי בסיסי וחשוב. טענות אלו עומדות בקנה אחד עם עמדותי האישית והאופן בו אני תופסת את מוסד הנישואים וחשיבותו למבנה המשפחתי. עבורי גירושים הם אמנם פתרון ראשוני בלתי נמנע לבעיות בזוגיות שנתפסות על ידי שני בני הזוג כבלתי ניתנות לגישור, אבל הם עלולים ליצור בעיות אחרות משמעותיות לא פחות, בטח כשלבני הזוג יש ילדים. אם כן המיקוד בעבודה זו אינו בחינת התהליך המוביל לגירושים, אלא האופן בו בני הזוג הפרודים מתמודדים עם הגירושים וכיצד הם מתמודדים עם שינוי זה.

ישנה מגמה מתמשכת של עלייה בשיעור הגירושים בישראל לאורך זמן, ובפרט בקרב הורים לילדים (הרבסט וקפלן, 2018), במקביל ישנה תחושה שהשיח הציבורי מקבל יותר את רעיון הגירושים ושיותר ויותר זוגות ממהרים לקבל החלטה ולפרק את הזוגיות. הניגוד בין המציאות החברתית הנוכחית לתפיסותי האישיות ותפיסת הגירושים כאירוע משמעותי ומטלטל הוא העומד מאחורי העניין המחקרי שלי בעבודה זו.

הספרות המחקרית בנושא תופסת את ההסתגלות של אדם אחרי גירושים כחוויה רב מימדית הכוללת היבטים תעסוקתיים, תפקודיים, כלכליים, הוריים וחברתיים. בנוסף, ההנחה היא שההסתגלות היא אינה זהה עבור שני בני הזוג. על אף שוויון מגדרי גדול יותר בשנים האחרונות, לא ניתן להתעלם מהעובדה שבתחומים רבים נשים עדיין מופלות ומקבלות יחס שונה מגברים. בכל הנוגע לגירושים, המצב לא שונה ואולי אף חמור יותר בהתייחס לעובדה שגירושים בישראל כפופים למוסדות דתיים והיחס המפלה בדרך כלל של הדת כלפי נשים. מסיבות אלו עבודה זו תתמקד בהסתגלות של נשים אימהות לחיים שאחרי גירושים ותבחן את הקשיים הייחודיים שהן נאלצות להתמודד איתם. זוהי למעשה שאלת המחקר של עבודה זו: מהם הקשיים איתם מתמודדת אישה גרושה בישראל.

במקביל לסקירת הספרות, עבודה זו תתבסס על ראיון עומק עם אישה גרושה. מטרת הראיון היא מתן דוגמא ממשית לקשיים של אישה גרושה שהיא אימא בישראל, הקשיים שהיא עומדת בפניהם והאופן בו היא התמודדה או מתמודדת איתם. ממצאי המחקר יושוו לתובנות העיקריות מסקירת הספרות.

העבודה תסתיים בדיון שמטרתו לומר דבר מה על המציאות של נשים גרושות בישראל, לבחון את התמיכה והכלים שגופים רלבנטיים מספקים לאותן נשים, והאופן בו תמיכה זו עונה (או לא) על הצרכים של אותן נשים.

2. סקירת ספרות

2.1 גירויים כאירוע משברי

גירויים, כמו כל שינוי בחיים, הוא אירוע משברי בהגדרתו (קפולניק ואחרים, 2017; Leopold, 2018; סאיד ופריידס, 2010). קפולניק ואחרים (2017) אף רואים את תהליך הגירויים כמקביל לתהליך של אבל וקבלה של אובדן. מכך נובעת התפיסה שגירויים מלווים ברגשות כאב, אבל, כעס, דיכאון ופחד, כאשר במקביל ישנם תהליכים ושינויים אישיים, כלכליים וחברתיים. הגירויים עלולים להשפיע באופן עמוק על כל בני המשפחה מבחינה פסיכולוגית, רגשית, חברתית וכלכלית ולכן נחוצה הסתגלות (adjustment) של כל המעורבים למציאות החדשה (סאיד ופריידס, 2010). ההסתגלות זו היא סוגיה מרכזית בה המחקר האקדמאי עוסק. זהו תהליך רב מימדי (Wang & Amato, 2000) אשר יכול להסתיים בשלוש תוצאות אפשריות: חזרה לרמת תפקוד שאפיינה את האדם לפני הגירויים, השפעה מתמשכת משמעותית, או צמיחה פוסט טראומטית שמניבה שינויים פסיכולוגיים חיוביים (קפולניק ואחרים, 2017). על פי קפולניק ואחרים (2017) להסתגל פירושו "לבנות מחדש חיים נפרדים, להתמודד עם אובדן מעמד חברתי ולעיתים גם עם ירידה בהכנסה, לפתח זהות עצמאית, ולהתנתק מההקשר של בן הזוג הקודם או של מעמד הנשוי" (שם: 43). מתוך הגדרה זו, ניתן להבחין בין שני מסלולי הסתגלות נפרדים: הסתגלות תפקודית והסתגלות רגשית (כהן ואחרים, 1997; קפולניק ואחרים, 2017).

על פי קפולניק ואחרים (2017) אלו שני מסלולים מקבילים אך נפרדים אשר דורשים משאבים ודרכי התמודדות שונים. הסתגלות טובה במסלול אחד, לא בהכרח מעידה על הצלחה בהסתגלות במסלול השני. להבדיל, לאוסון וסטי (Lawson & Satti, 2016) מראות כיצד ההסתגלות הרגשית והתפקודית כן קשורות זו בזו. במחקרן הן מדגימות כיצד נשים אמריקאיות השתמשו בעשייה פיזית ולקיחת אחריות בהקשר של תפקוד בבית ובשוק העבודה על מנת לקדם את ההסתגלות הרגשית שלהן. כלומר בניית הזהות החדשה והחיים שלהן אחרי הגירויים נבנו על בסיס של מרכיבי חיים הקשורים לעבודה ועיסוקים אחרים, ולא דווקא על הגדרות זוגיות ואישיות כפי שניתן היה לצפות. הבחירה שלהן להשקיע מאמצים רבים בשוק העבודה או פעילויות אחרות כמו פעילות פוליטית למשל הגבירו את תחושת הבטחון העצמי שלהן ותפוסת הערך העצמי אחרי הגירויים (שם: 428). על אף סתירה זו, המחקר של לאוסון וסטי כן מבסס גם הוא את עצם האבחנה בין הסתגלות רגשית לתפקודית. על כן עבודה זו מאמצת את ההבחנה בין שני מסלולים אלו, ומאמצת אותה ככלי עיקרי לניתוח.